

Éric LEROY DU CARDONNOY – Alexandra MERLE (eds.), *Les Habsbourg en Europe. Circulations, échanges et regards croisés*, Reims, ÉPURE – Éditions et Presses universitaires de Reims 2018, 344 s. ISBN 978-2-37496-058-6.

Nová ediční řada *Studia Habsburgica* vydávaná Univerzitou v Remeši věnuje pozornost různým aspektům obou větví habsburské dynastie. Zabývá se především politickými a kulturními dějinami územních celků, kterým Habsburkové vládli. Můžeme se tak setkat s velkým časovým rozpětím a tematickou různorodostí mezi jednotlivými díly vznikající série. Příspěvky jsou publikované v evropských jazycích, v první vydaném svazku jsou to konkrétně angličtina, němčina, francouzština, španělština a italština.

Pilotní díl nese název *Les Habsbourg en Europe: circulations, échanges et regards croisés* (*Habsburkové v Evropě: pohyb, výměny a vzájemné pohledy*) a zaměřuje se na myšlenku společné politiky španělských a rakouských Habsburků v raně novověké Evropě. Studie analyzují vzájemné vztahy a cirkulaci nejen nejvyšších elit, ale i různých sociálních a profesních skupin – umělců, církevních hodnostářů, obchodníků a učenců.

Sborník je rozdělen na tři části, které udávají téma prezentovaných studií. Uvozující část s názvem *Různé aspekty dynastické identity* obsahuje šest příspěvků, které z několika úhlů pohledu nahlíží na habsburskou rodovou reprezentaci. V části tak najdeme články věnované jak španělské, tak rakouské větvi Habsburků. Prezentaci jejich identity se snaží autoři zdůraznit prostřednictvím témat ikonografických, uměleckých, ale i politických.

Článek Juana Carlose D'Amica (Université de Caen Normandie, ERLIS) se zaměřuje na analýzu literárních a ikonografických vyobrazení císaře Karla V. Autor pracuje jak s obrazem, který o sobě šířil sám císař, tak s těmi vytvořenými jeho obdivovateli i náboženskými a politickými protivníky. V článku se pracuje s připodobněním Karla V. k biblickým postavám či s jeho vyobrazením jakožto náboženského hrdiny: proroka, křížáka a protireformačního bojovníka. Dle autora nejvěrohodněji zachycuje císařův vztah k náboženství Tizianův obraz *La Gloria*, který má být příkladem nejintimnějšího vyobrazení Karla V. odtrženého od světa, v blízkosti jeho spojení s posmrtným životem.

Příspěvek Guida Brauna (Université de Haute-Alsace, Mulhouse) je věnován vládě Habsburků v prostoru římsko-německé říše a jejím politickým vztahům s Francií. Ta se během staletí snažila ovlivňovat politiku říšských knížat tak, aby oslabil moc rakouského domu v Evropě. Autor mění se vztahy dává do souvislostí především s politickými událostmi odehrávajícími se v prostoru římsko-německé říše, a to zejména v 17. století. Nevěnuje se však pouze událostem třicetileté války, ale zachází i daleko hlouběji do minulosti. Popisuje například přechod císařského titulu z franckých Karlovců na Habsburky a zabývá se rovněž tématem císařské volby a následné korunovace jako fenoménu sebeprezentace habsburských panovníků.

Alexandra Testino Zafirooulos (Institut catholique de Paris) ve své studii analyzuje a interpretuje zápisy španělského kronikáře José Pellicera de Ossau y Tovar. Pellicer v letech 1639–1641 napsal tři propagandistická díla o rakouských Habsburcích, ve kterých se snažil rozšířit jejich dobrou pověst a reputaci během třicetileté války. Jasným příkladem je spor císaře Ferdinanda II. Štýrského s Albrechtem z Valdštejna, v němž Pellicer staví tyto dvě osobnosti do protikladných pozic. Císař symbolizuje upřímnost a věrnost svému impériu a Valdštejn představuje úplný opak a ztělesňuje faleš a nevěru.

Friedrich Polleroß (Institut für Kunstgeschichte – Universität Wien) se ve svém článku zabývá významem jezdeckých vyobrazení členů habsburské dynastie v tzv. levadě, náročném jezdeckém úkonu, kdy vzpínajícího se koně bylo možné vést pouze jednou rukou. Věřilo se, že jak dobře umí vládce ovládat svého koně, tak dobře povede i svůj lid. Na tomto základě chce autor prozkoumat vliv tohoto typu umění a jeho použití v různých sférách a médiích, a vůbec poprvé podat srovnávací přehled jeho využití v na dvorech v Madridu a ve Vídni.

Příspěvek Bertholda Overa (Johannes Gutenberg-Universität Mainz) se zaměřuje na využívání hudby jako komunikačního kanálu mezi falcko-neuburskou a habsburskou dynastií. K vzájemnému sblížení obou rodin došlo díky sňatku Leopolda I. a Eleonory Magdaleny. Na hudební díla císařského dvorního básníka Nicola Minata a dvorního dirigenta Antonia Draghiho nahlíží autor v několika rovinách. V první z nich se zabývá otázkou, zda dvůr falcko-neuburské dynastie představoval pro středoevropské Habsburky komunikační kanál. Dále se věnuje jednotlivým dílům zmíněných autorů, a zda tyto skladby předávaly přítomnému publiku konkrétní sdělení. V neposlední řadě si pak klade otázku, do jaké míry tyto práce odhalují habsburské komunikační strategie a cíle.

Studie Wenera Teleska (Universität Wien, Österreichische Akademie der Wissenschaften) se zabývá vývojem kulturního transferu v habsburské říši mezi 16. a 18. stoletím. Jejím cílem bylo zmapovat přenos správního systému španělské monarchie do dalších částí habsburského soustátí. Jako modelový příklad uvádí tereziánský systém možná inspirovaný právě ve španělském vládnoucím systému se správou rozdělenou mezi místokrále a centralizovanou do několika míst. Snaží se tak dle politické a kulturní role těchto sídelních měst pochopit, do jaké míry ovlivnila správa španělského impéria administrativu rakouských Habsburků v 18. století.

Druhá část sborníku nazvaná *Habsburkové v evropské politice*, jak už sám název napovídá, se věnuje především zahraniční politice a snaze obou větví habsburského rodu jednat pospolitě ve prospěch dynastie. Následující příspěvky zkoumají spory a diplomatické mise – krátkodobé ochlazení vzájemných vztahů po Augšpurském náboženském míru, snahy papežského stolce o smír v Evropě za účelem společného boje proti pohanským Turkům, diplomatická jednání vedoucí k podpoře katolíků v nedalekém Irsku či snaze o ovlivnění nástupnictví po vymření habsburské větve rodu ve Španělsku.

Sylvène Édouard (Université de Lyon 3–LARHRA) rozvíjí myšlenku soudržnosti habsburské dynastie po smrti Karla V. Výzkum diplomatické korespondence mezi habsburskými dvory ve Vídni a Madridu a papežským stolicí v Římě poukázal na postupné sbližování jednotlivých mocenských center za účelem jednotné politiky. Tato jednota byla upevněna především vzájemnými rodinnými sňatky, nebo třeba také vysláním arcivévodů na výchovu ke španělskému dvoru Filipa II., kde přicházeli do kontaktu s projevy panovnické zbožnosti. Jako klíčové pojítko společné politiky uvádí autorka právě katolickou církev, která vytvořila pomyslný trojúhelník mezi Vídni, Madridem a Římem.

Giulio Merlani (Université de Caen Normandie, ERLIS) představuje politicko-diplomatické snahy papežského nuncia Francesca Buonvisiho na dvoře Leopolda I., který během svého působení ve střední Evropě pomohl uzavřít mír mezi evropskými monarchiemi a vytvořil tak spojení proti Turkům. I přes několik neúspěchů měl Francesco Buonvisi zásadní přínos pro politiku Svatého stolce. Bohužel jeho diplomatické snažení přišlo vniveč, když na papežský stolec byl zvolen Inocenc XI., který změnil kurz papežské politiky.

Cristina Bravo Lozano (Universidad Autónoma de Madrid) řeší otázku poslední diplomatické spolupráce obou větví Habsburků. Problém, který nastal uzavřením katolických kostelů v Dublinu v roce 1694 v předvečer svátku svatého Patrika, byl řešen španělským i císařským velvyslancem. Jejich intervence ve prospěch irských katolíků ale dopadla neúspěšně.

Studie Roberta Quiróse Rosada (Universidad de Alcalá de Henares) popisuje působení císařských velvyslanců Aloise z Harachu a Leopolda von Auersperg u madridského královského dvora. Oba diplomaté protestovali proti nástupu Bourbonů na španělský trůn. S jejich odjezdem následoval úpadek císařského vlivu na madridském dvoře a také odchod velké části říšské šlechty ze země.

Ve třetí části s názvem *Aktéři výměn mezi Hispánskou monarchií a Svatou říší římskou* jsou zařazeny studie upozorňující na styky nejen politické, ale i kulturní, na kterých se podílely téměř všechny složky obyvatelstva. V tomto oddíle se setkáváme jak s přenosem fungujícího vládnoucího modelu do různých částí monarchie, tak s již zmíněnými aktéry, kteří se podíleli na kulturním přenosu mezi zkoumanými regiony, konkrétně se jednalo o zpovědníky, hudebníky, malíře a kartografy.

Étienne Bordeu (CESR, Université de Tours) se v příspěvku snaží na základě pohybu osob, výměn zkušeností a jiných komodit mezi říšským prostorem a Pyrenejským poloostrovem ukázat, jak byla římsko-německá říše podstatnou součástí hispánského systému v měřítku evropského kontinentu. Španělé se snažili být v tomto prostoru nejen přítomni, ale také v něm aktivně vystupovat. Autor věnuje pozornost především tomu, jak se Španělé dokázali poučit ze své imperiální zkušenosti a využít toho ve všech částech spravovaného území. V článku se rovněž snaží všechny tyto poznatky zasadit do širšího rámce vazeb,

kontaktů a výměn mezi dvěma impérii, Svatou říší římskou a Hispánskou monarchií, po abdikaci Karla V.

María Amparo López Arandia (Universidad de Extremadura) se ve své studii zaměřuje na královské zpovědníky 17. století, kteří se těšili vzrůstajícímu vlivu na krále i královnu. Autorka popisuje osudy každého ze zpovědníků a připojuje příčiny jejich vzestupů a kariérních pádů. Dalším důležitým aspektem byla řádová příslušnost zpovědníka. O vliv na španělské panovníky soupeřili hlavně dominikáni a jezuité.

René Vermeir (Universiteit Gent) představuje osobnost a práci holandského astronoma a kartografa Michaela Florenta van Langren (1598–1675), který pocházel z kartografické rodiny. Ačkoliv se mu nikdy nedostalo univerzitního vzdělání, dokázal učinit řadu významných kartografických objevů. Působil na dvoře Filipa IV. pod patronátem infantky Isabely Kláry Evženie. Vytvořil první známý graf statistických dat, ale jeho pokus o přesné vypočítání měřítka zeměpisné šířky byl neúspěšný. Rovněž se zabýval zmapováním Měsíce a španělského Nizozemí.

Diana Carrió-Invernizzi (Universidad Nacional de Educación a Distancia Madrid) ukazuje holandského malíře Gerarda Ter Borcha jako mezinárodního umělce, který díky svým konexím a dovednostem asistoval při podpisu smlouvy v Münsteru mezi Španělskem a Spojenými nizozemskými provinciemi. Autorka rovněž otevírá téma cest holandských umělců na Pyrenejský poloostrov, které byly před rokem 1648 velice ojedinělé.

Miguel Bernal Ripoll (Real Conservatorio Superior de Música de Madrid) přispěl do sborníku velice zajímavou interdisciplinární studií, ve které odkrývá síť kontaktů a vlivů na poli hudebním v rámci Evropy. Za centrum označuje Řím, kde docházelo k hlavní komunikaci mezi skladateli ze Španělska, Nizozemí a rakouských zemí. Tvorba předních německých skladatelů Johanna Kaspara Kerlla a Johanna Jakoba Frobergera tak například ovlivnila kruh varhaníků kolem španělského skladatele Juana Cabanillese.

Poslední článek recenzované kolektivní monografie od Klemense Kapse (Universität Wien) přibližuje obchodníky jako klíčové postavy společenské, kulturní, politické a ekonomické integrace v jednotlivých centrech habsburské monarchie. Vybudovaná síť usnadnila dovoz a vývoz klíčových komodit. Žádané předměty, hlavně z Nového světa, byly adresovány vlivným politikům jako dary, čímž docházelo i k tvoření politických a klientelních sítí. Z autorova výzkumu vyplývá, že obchodníci byli prostředníky politických změn, což můžeme vidět na příkladu italské rodiny Greppi.

První svazek ediční řady *Studia Habsburgica* nabídl zajímavé studie, které dozajista přispějí k ucelení našich znalostí o habsburské dynastii. Celkový dojem z publikace může negativně ovlivňovat fakt, že mezi autory nenajdeme přední české, ale ani maďarské historiky, kteří by rozhodně svými dlouhodobými výzkumy měli k dané problematice čím přispět. Jednou z překážek, která může zabránit všeobecnému rozšíření tohoto sborníku,

je jeho multijazyčnost. Vzhledem k tomu, že jsou příspěvky v pěti evropských jazycích, tak doajista ne každý čtenář se začte do všech studií. Určitě praktičtějším řešením by byla jednotná jazyková forma např. angličtina, ale možná právě této alternativě se editoři sborníku chtěli vyhnout. Naopak velice kladně hodnotíme originalitu jednotlivých příspěvků a jejich různorodost. Sborník *Les Habsbourg en Europe: circulations, échanges et regards croisés* je zajímavým mezinárodním a interdisciplinárním počinem ze vznikající série, která si zaslouží pozornost odborníků na raný novověk.

Mgr. Radka Číhařová

Ústav historických věd, Fakulta filozofická,
Univerzita Pardubice
radka.ciharova@student.upce.cz

Mgr. Martin Zelený

Ústav historických věd, Fakulta filozofická,
Univerzita Pardubice
martin.zeleny@student.upce.cz